

Lament na śmierć wróbelka - translatorium

- [Lament na śmierć wróbelka - translatorium](#)

Lament na śmierć wróbelka - translatorium

Antonio Zucchi, „Lesbia rozpacza nad śmiercią wróbla”, 1773, Klasztor Nostell, Anglia, the-athenaeum.org, CC BY 3.0

Ważne daty

Okolo 87 p.n.e. – data urodzin rzymskiego poety Gajusza Waleriusza Katullusa

Pomiędzy 58 a 57 p.n.e. – data śmierci [Gajusza Waleriusza Katullusa](#)

Scenariusz lekcji dla nauczyciela.

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

I. W zakresie kompetencji językowych. Uczeń:

8. dokonuje następujących transformacji gramatycznych w zakresie morfologii:

17) potrafi korzystać ze słownika łacińsko-polskiego przy sporządzaniu przekładu;

19) dokonuje poprawnego przekładu prozatorskiego tekstu łacińskiego z zakresu tekstów określonych w kanonie na język polski, w tłumaczeniu zachowując polską normę językową.

III. W zakresie kompetencji społecznych. Uczeń:

1) dostrzega wagę systematyczności w poznawaniu zjawisk gramatycznych i dokładności w sporządzaniu adekwatnego przekładu;

Nauczysz się

konstruować ze słuchu prostą wypowiedź w języku łacińskim osadzoną w kontekście sugestywnym (zrozumiałym) dla ucznia;

przytaczać sens czytanego tekstu łacińskiego (czytanie generalne);

wykorzystywać dotychczas nabyte umiejętności językowe do rozumienia tekstu łacińskiego.

Lament na śmierć wróbelka – czytanie ze zrozumieniem

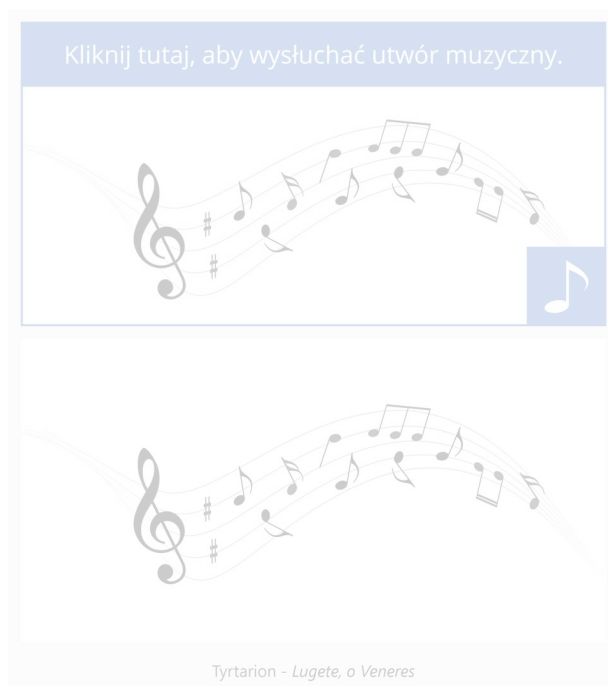

Film dostępny na portalu epodreczniki.pl

Film Lament na śmierć wróbelka – czytanie ze zrozumieniem. Film jest stworzony w formie komiksu i jest podzielony na sceny: 1. Na początku pojawia się sylwetka młodego poety Katullusa i Lesbii. Przy postaci Katullusa pojawiają się serduszka symbolizujące miłość Katullusa do Lesbii. Katullus spogląda na Lesbę. Lesbia z dezaprobatą odwraca się od Katullusa. Pomiędzy Katullusem a Lesbią pojawia się obustronna strzałka (symbolizująca wzajemność), która na słowa „mutuus non est” zostaje wyraźnie przekreślona. 2. Lesbia siedzi na krześle, z zachwytem patrzy na latającego wokół niej wróbelka. Wróbelek siada jej na dłoni, ta drugą dłonią głaszcząc go, nad Lesbią pojawia się chmurka, w której widać plaster miodu wraz z podpisem: „mellitus est!” Wróbelek patrzy na Lesbę i ćwierka do niej. Ponad Lesbią pojawia się „wzór matematyczny”: obrazek wróbelka, obrazek przedstawiający oczy Lesbii; ma on symbolizować, że wróbelek znaczy dla Lesbii więcej, niż jej własne oczy. 3. Na ekranie pojawia się wróbelek umierający na kolanach Lesbii. Lesbia jest wyraźnie smutna i zaczyna rzewnie płakać. Przy Lesbi pojawiają się odpowiednio: Wenus (bogini miłości) i Kupidyn, którzy także płaczą. przy nich pojawia się następnie grono życzliwych przyjaciół (składających kondolencje), którzy również płaczą. 4. Wróbelek wybiera się w podróż do krainy umarłych: z leżącego ciała wróbelka wydobywa się jego „duch”. Na ekranie pojawia się duży napis: „Quid sunt inferi?” Wróbelek schodzi do ciemnej, podziemnej jaskini. Wewnątrz znajdują się wrota, nad nimi napis: INFERI, zaś na nich znak drogowy przedstawiający „zakaz zawracania”. Wróbelek przechodzi przez wrota i widzi innych zmarłych. Wnętrze nie podoba się wróbelkowi, więc odwraca się do drogi powrotnej, ale wrota przed nim zamykają się z hukiem. Także po wewnętrznej stronie wrót widnieje „zakaz zawracania”. Na ekranie pojawia się świecąca żarówka, robi się widno. Żarówka gaśnie, znów jest ciemno, pojawia się napis: „tenebrae”. Na ekranie pojawia się animacja wróbelka idącego do podziemia ciemną drogą. W górnej części ekranu pojawia się napis: via = iter. 5. Na ekranie pojawia się sugestywny obrazek przedstawiający personifikację śmierci. Na ekranie pojawia się ćwierkający wróbelek, którym śmierć podobnie się zachwyca, wysysa duszę i połyka. Obok

niej pojawia się zdenerwowany Katullus i Lesbia lamentująca nad zwłokami wróbelka. Katullus wymachuje ręką w stronę śmierci i krzyczy/odgraża się jej i otaczającej ją ciemności. Pojawia się nad nim komiksowa chmurka z napisem: Vae vobis! Male sit vobis! Następnie odwraca się w stronę Lesbii i pojawia się nad nim komiksowa chmurka z napisem): „o factum male!” Lesbia obficie płacze, ma oczy pełne łez, przez to są nabrzmięte i czerwone.

Planctus passeris

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DsV1RPhau>

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

Polecenie 1

Przetłumacz poniższy tekst.

« Lūgēte, o Venerēs Cupīdinēsque,

et quantum est hominum venustiōrum:

passer mortuus est meae puellae,

passer, dēliciae meae puellae,

quem plūs illa oculīs suīs amābat.

(quem plūs illa oculīs suīs amābat).

nam mellītus erat suamque nōrat

ipsam tam bene quam puella mātrem,

nec sēsē a gremiō illius movēbat,

sed circumsiliēns modo hūc modo illūc

ad sōlam dominam ūsque pipiābat.

quī nunc it per iter tenebricōsum

illūc, unde negant redīre quemquam.

at vobīs male sit, malae tenebrae

Orcī, quae omnia bella dēvorātis:

tam bellum mihi passerem abstulistis

ō factum male! ō miselle passer!

tuā nunc operā meae puellae

flendō turgidulī rubent ocellī.

Źródło: Catullus Carm. III, *Katullus „Poezje wszystkie”*, Kraków 2013

Tłumaczenie:

Zadania

Ćwiczenie 1

Vērum an falsum? lūdica! Oceń, czy poniższe zdania zawierają informacje zgadzające się czy nie zgadzające się z treścią utworu. Zaznacz zdania prawdziwe.

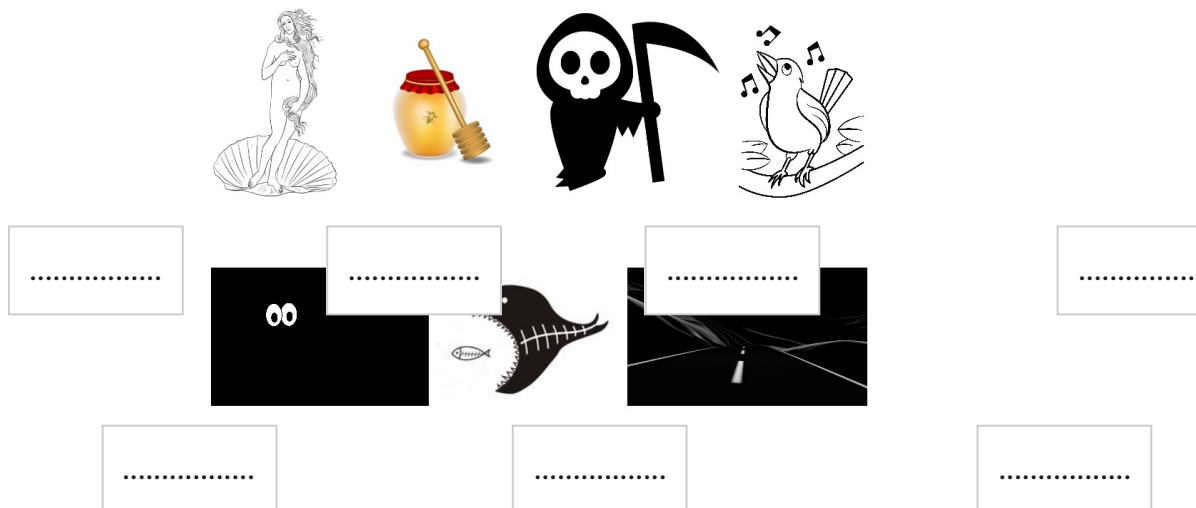
- ☐ Wróbelek znał Lesbię tak dobrze, jak córka swoją matkę.
- ☐ Katullus złorzeczy ciemnościom śmierci za to, że zabrały wróbelka ze świata żywych.
- ☐ Lesbia płacze po śmierci wróbelka, jej oczy są nabrzmięte i czerwone od łez.
- ☐ Wróbelek idzie ciemną drogą w zaświaty, skąd nie ma powrotu.
- ☐ Katullus cieszy się ze śmierci wróbelka, licząc, że Lesbia teraz jego pokocha.
- ☐ Lesbia kochała wróbelka bardziej niż własne oczy (był jej oczkiem w głowie).
- ☐ Wróbelek nigdy nie siadał na łonie Lesbii.
- ☐ Wróbelek ćwierkał na widok każdego przyjaciela Lesbii.

Ćwiczenie 2

Quid est in imāgine? lunge imāginēs et dēfīnitiōnes. Połącz zdania lub wyrazy z ich znaczeniem przedstawionym na obrazku.

Oculī in tenebrīs., Piscis piscem dēvorat., Iter tenebricōsum., Passer pipiat., Mel., Orcus., Venus – est dea amōris,

quae ex mari nāta est.

Sir Lawrence Alma-Tadema, „Lesbia płacząca nad wróblem”, 1866, kolekcja prywatna, wikiart.org, domena publiczna

Ćwiczenie 3

Spectā pictūram et respondē rogātum:

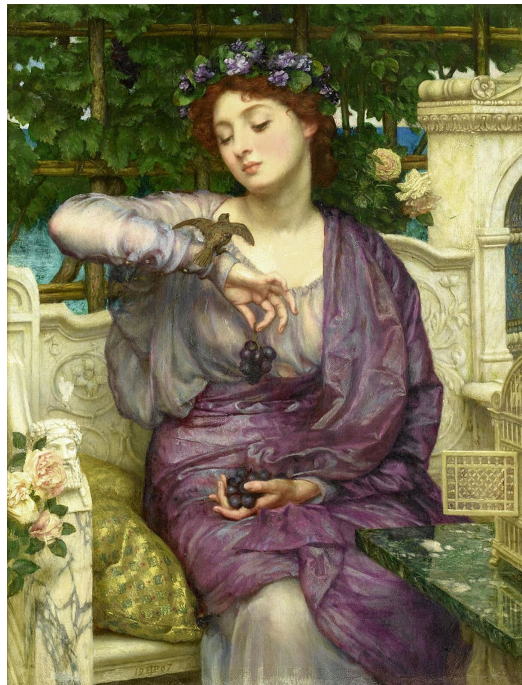
Zapoznaj się z powyższym obrazem i odpowiedz na pytanie.

Quid in hāc picturā est?

☐ Passer, quī pipiat in gremiō Lesbiae.

☐ Passer mortuus in gremiō Lesbiae.

☐ Lesbia, mediō in forō.

Edward John Poynter, „Lesbia z jej wróblem”, 1907, kolekcja prywatna, wikimedia.org, domena publiczna

Ćwiczenie 4

Spectā pictūram et respondē rogātum:

Zapoznaj się z powyższym obrazem i odpowiedz na pytanie

Quid in hāc picturā passer agit?

- ☐ It ad inferōs per iter tenebricōsum.
- ☐ Mortuus iacet in gremiō Lesbiae.
- ☐ Sedet in bracchiō Lesbiae et ad eam pipiat.

Antonio Zucchi, „Lesbia rozpacza nad śmiercią wróbla”, 1773, Klasztor Nostell, Anglia, the-athenaeum.org, CC BY 3.0

Ćwiczenie 5

Spectā pictūram et respondē rogātum:

Zapoznaj się z powyższym obrazem i odpowiedz na pytanie.

Quid in hāc picturā est?

- ☐ Cupīdo, Venus et passer mortuus.
- ☐ Passer mortuus, Orcus et tenebrae.
- ☐ Catullus, Lesbia et passer mortuus.

John William Godward, „Lesbia z wróblem”, kolekcja prywatna, 1916, [wikiart.org](https://www.wikiart.org/en/John-William-Godward/Lesbia-with-a-dead-sparrow), domena publiczna

Ćwiczenie 6

Spectā pictūram et respondē rogātum:

Zapoznaj się z obrazem i odpowiedz na pytanie.

Quid in hāc picturā est?

- ☐ Lesbia lūget post passeris mortem.
- ☐ Passer lūdit in gremiō Lesbiae: circumscilit et pipiat.
- ☐ Lesbia passerem spectat.

Ćwiczenie 7

lunge sententias:

Połącz w pary

Orcī tenebrae

turgent et rubent

Lesbia

mortuus est

Iter ad Inferōs

circumsiliunt et pipiant

Lesbiae oculī

tenebricōsum est

passerēs

omnia bella et pulchra dēvorant

Venus et Cupīdo

lūgent

Passer

a Catullō amātur

Ćwiczenie 8

Oceń, czy w poniższych wyrażeniach występuje przydawka przymiotna czy dopełniaczowa:

Przydawka przymiotna

Przydawka dopełniaczowa

iter tenebricōsum

passer circumsiliens

Orcī tenebrae

malae tenebrae

puella mea

ocellī puellae

illius gremium

passer mellītus

omnia bella

passer mortuus

passer puellae

miselle passer

deliciae puellae

sōla domina

Zadanie domowe

Polecenie 2

Katullus był jednym z najważniejszych rzymskich poetów. Jego utworami inspirowało się wielu późniejszych twórców – również w *Trenach* Jana Kochanowskiego, opłakującego śmierć swej córki Urszulki, znaleźć można nawiązania do omówionego przez nas utworu. Spróbuj znaleźć miejsca w utworze Katullusa, którymi mógł inspirować się Kochanowski w poniższych fragmentach *Trenów*:

Kochanowski:

Passer Catulli

Kochanowski:	Passer Catulli
Tren I: Wszystkie płacze, wszystkie łzy Heraklitowe <i>I lamente, i skargi Symonidowe,</i> <i>Wszystki troski na świecie, wszystkie wzdychania</i> <i>I żale, i frasunki, i rąk łamanie,</i> <i>Wszystki a wszystkie za raz w dom się mój noście,</i> <i>A mnie płakać mej wdzięcznej dziewczki pomożcie,</i> Z którą mię niepobożna śmierć rozdzieliła I wszystkich moich pociech nagle zbawiła. Tak więc smok, upatrzwszy gniazdko kryjome, Słowiczki liche zbiera, a swe łakome Gardło pasie...	Lugete, o Veneres cupidinesque Et quantum est hominum venustiorum. Passer mortuus est meae puellae, Passer deliciae meae puellae. Tam bellum mihi passerem abstulistis! At vobis male sit, malae tenebrae Orci, quae omnia bella devoratis.
Tren II: O prawo krzywdy pełne! O znikomych cieni Sroga, nieubłagana, nieużyta ksieni! <i>Tak moja Orszulka, jeszcze żyć na świecie</i> <i>Nie umiawszy, musiała w rannym umrzeć lecie?</i> <i>I nie napatrzwszy się jasności słonecznej</i> Poszła nieboga widzieć krajów nocy wiecznej!	At vobis male sit, malae tenebrae, Orci quae omnia bella devoratis. Qui nunc it per iter tenebricosum Illuc unde negant redire quemquam.
Tren III: <i>A ty, pociecho moja, już mi się nie wrócisz</i> <i>Na wieki ani mojej tesknice okrócisz!</i>	Illuc unde negant redire quemquam.
Tren V: <i>...O zła Persefono,</i> <i>Mogłażeś tak wielu łzam dać upłynąć płono?</i>	Tua nunc opera meae puellae Flendo turgiduli rubent ocelli.
Tren VI: <i>Jako więc lichy słowiczek w krzaku zielonym</i> <i>Całą noc prześpiewa gardłkiem swym</i> <i>ucieszonym.</i> <i>Prędkoś mi nazbyt umilkła! Nagle cię sroga</i> Śmierć spłoszyła, moja wdzięczna szczebiotko droga! <i>Nie nasyciłaś mych uszu swymi piosnkami,</i> <i>I tę trochę teraz płacę sownie łzami.</i> A tyś ani umierając śpiewać przestała, Lecz matkę, ucałowawszy, takeś żegnała...	Tam bellum mihi passerem abstulistis! Deliciae meae puellae. Nam mellitus erat suamque norat Ipsam tam bene quam puella matrem Nec sese a gremio illius movebat.

Kochanowski:	Passer Catulli
Tren VIII: <i>Jedną maluczką duszą tak wiele ubyło. Tyś za wszystkie mówiła, za wszystkie śpiewała, Wszystkie w domu kącki zawsze pobięgała. Nie dopuściłaś nigdy matce się frasować Ani ojcu myśleniem zbytnim głowy psować, To tego, to owego wdzięcznie obłapiając I onym swym uciesznym śmiechem zabawiając.</i>	Sed circumsiliens modo huc modo illuc Ad solam dominam usque pipiabat.

Źródła:

Słowniki

Słownik pojęć

afereza

Zjawisko fonetyczne polegające na pomijaniu samogłoski e w nagłosie form czasownika esse, gdy występuje on po wyrazie zakończonym na samogłoskę lub -um, np.: illa est → ill'est, quantum est → quantum'st.

elizja

Zjawisko fonetyczne w poezji łacińskiej polegające na pomijaniu w wymowie końcowych samogłosek wyrazów (także końcówek -um, -am, -em), gdy kolejny wyraz rozpoczyna się od samogłoski (lub h), np. ill(a) oculis;

Gajusz Waleriusz Katullus (Gaius Valerius Catullus)

Rzymski poeta żyjący w I wieku przed Chrystusem. Należał do neoteryków (zobacz niżej). Do naszych czasów zachował się zbiór jego wierszy składający się ze 116 utworów.

jedenastozgłoskowiec falecejski

Starożytna miara metryczna (hendecasyllabus Phallaecius) stosowana m.in. przez Katullusa. Uproszczony schemat metryczny: **O O – U U – U – U – U** Gdzie: O to sylaba obojętna (długa lub krótka), – to sylaba długa, U to sylaba krótka.

Lesbia

Pseudonim, który Katullus nadał adresatce cyklu swoich utworów. Prawdopodobnie była nią Klodia, siostra Publiusza Klodiusza, żona Metellusa Celera (konsula w 60 roku przed Chrystusem). Z wierszy Katullusa dowiadujemy się, że był on w niej zakochany. Z początku odwzajemniała jego uczucia, lecz po krótkim romansie porzuciła poetę.

neoterycy

Tzw. poetae novi, grupa poetów, do których zaliczany był Gajusz Waleriusz Katullus (Gaius Valerius Catullus), działających w Rzymie w połowie I wieku przed Chrystusem. Poeci ci zrywali z wcześniejszą rzymską tradycją literacką polegającą na pisaniu długich eposów historycznych (wychwalających czyny wielkich bohaterów). Wzorowali się na poezji hellenistycznej, tworzyli zbiory krótkich wierszy.

poezja metryczna

Poezja opierająca się na rytmie, uzyskiwanym dzięki odpowiedniemu ułożeniu sylab długich i krótkich w wersie. Istniało wiele wzorów (schematów) metrycznych.

Słownik łacińsko-polski

Źródło: online skills, licencja: CC0.

Galeria dzieł sztuki

Sir Lawrence Alma-Tadema, „Lesbia płacząca nad wróblem”, 1866, kolekcja prywatna, wikiart.org, domena publiczna

Bibliografia

O. Jurewicz, L. Winniczuk, J. Żuławska, Język łaciński, *Podręcznik dla lektorów szkół wyższych*, PWN Warszawa 2006.

L. Miraglia, *Fabulae Syrae*, Focus Publishing/R Pullins & Colorado, 2011

J. Wikarjak, *Gramatyka opisowa języka łacińskiego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2013.

H. Ørberg, *Lingua Latina per se illustrata. Pars I: Familia Romana*, Grena 2003.

Jan Kochanowski, *Treny*, Wrocław 2009.

Gajusz Waleriusz Katullus, „Poezje wszystkie”, tłum. G. Franczak, A. Klęczar, Kraków 2013.